

BAKURUBASANNI

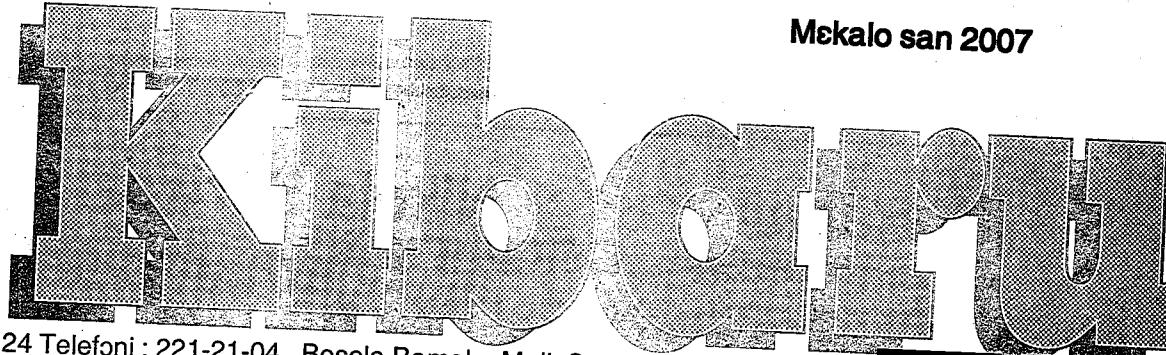
(nimor 12 songs)

Mali kono = Dōrōme 300

Afriki kono = Dōrōme 600

Jamana were = Dōrōme 1000

Mekalo san 2007

Kunnafonisében bota kalo o kalo. BP: 24 Telefoni : 221-21-04. Bosola Bamako-Mali. San 35nan boko 424nan A songs : swōrōd 15

Amadu Tumani Ture sigira fanga la tuguni

Mali kiiritigesoba cōmōnō Salifu Kanute ye awirilikalo tile 29 jamanakuntigisikalata jaabi laban disibiridon mēkalo tile 12. Sēgesēgeli bēe kōfē, a jirala ko Maliden miliyon woōrō ani ba kēmē seegin ni bi seegin ni naani ani kēmē saba ni bi duuru ni fila (6 884 352) tun tōgō sēbenna kalata la. Kalatala kera mōgo miliyon fila ani ba kēmē naani ni bi kōnontōn ni naani ani kēmē seegin ni bi naani ni woōrō (2 494 846) ye. Mōgo ba kēmē ni bi kōnontōn ni seegin ani kēmē duuru ni tan ni seegin (198 518) ka kalata jaabimajate., olulankolonyara. Jate tara mōgo miliyon fila ani ba kēmē fila ni bi duuru ni duuru ani kēmē naani ni bi seegin ni saba (2 265 483) ka jaabi kan. Kalatala hake min sēbenna, kēmē o kēmē, mōgo 36 ni murumuru 24 de bōra ka kala ta Amadu Tumani Ture min tun b'a la ka jamanakuntigiya pini kokura, kalatala miliyon kelen ani ba kēmē woōrōnitan ni fila (1 612 000) y'ale sugandi. Kēmesarada la, mōgo 71 ani murumuru 20 jenna n'a ka jamanakuntigiya ye. Ka da Amadu Tumani Ture ka mōgo sōrōlen hake kan, Mali kiiritigesoba y'a jira k'a ye wasa sōrō. Jamanakuntigisikalata in kera takokelen ye. ATT bēna san 5 kura ke Mali kunna.

Jaabi tō bē da-da nōgōn kan nin cogo la :

Ibarahima Bubakari Keyita ye mōgo ba kēmē naani ni bi saba ni saba ani kēmē seegin ni bi kōnontōn ni wolonwula (433 897) sōrō. Kēmesarada la o ye kalatala 19 ni

murumuru 15 ye.

Cébilen Daramé ye mōgo ba bi woōrō ni seegin ani kēmē kōnontōn ni bi duuru ni woōrō (68 956) sōrō. Kēmesarada la o ye kalatala 3 ni murumuru 4 ye.

Umaru Mariko ye mōgo ba bi woōrō ni kelen ani kēmē woōrō ni bi wolonwula (61 670) sōrō. Kēmesarada la o ye kalatala 2 ni murumuru 72 ye.

Mamadu Sangare ye mōgo ba bi

saba ni duuru ani kēmē wolonwula ni bi wolonwula ni woōrō (35 776) sōrō. Kēmesarada la o ye kalatala 1 ni murumuru 58 ye. **Sumeyili Bubeyi Mayiga** ye mōgo ba bi saba ni fila ani kēmē kōnontōn ni bi wolonwula ni saba (32 973) sōrō. Kēmesarada la o ye kalatala 1 ni murumuru 46 ye.

Aminata Jalo ye mōgo ba tan ni fila ani kēmē naani ni bi naani ni saba (12 443) sōrō. Kēmesarada la o ye 0 ni murumuru 55 ye.

Majasa Magiraga ye mōgo ba woōrō ani kēmē seegin ni bi duuru ni woōrō (6 856) sōrō. Kēmesarada la o ye 0 ni murumuru 30 ye.

Amadu Tumani Ture bē sigi jamanakuntigiya la san 2007 in zuwēnkalo tile 8.

**Madiba Keyita
Dokala Yusufu Jara**

KONKO

Sanji karabali
Ségninni ko bē
Faransi tungaranke caman kē
Malika yercia ka se b'i ma
Farafinna murutili a marabagaw bolo
Kalankéne n° 53nan
Fasokanw yiriwali kalifalén bē cakéda minnu na Mali kōnō b'i
Dukéne n° 36nan
Den lahalaya a ba kōnō
Tamatikera fu y'e Burukina
Sahelikungo sininama ye jōrenakoye
Kirikirimasiyén bē sōrō kunkoloséme funteni bōcogó dōf

nc 2

nc 3

nc 5

nc 5

nc 8

nc 9

nc 10

nc 11

nc 12

Sanji karabali

Minisiriw ka san 2007 mēkalo tile 16 laadalatōnsigi senfē, u ye poroze dō waleyali naniya siri ka nēsin sanji karabali ma san 2007/2008 sene kanpani na. Mali kōnō, sene sirilen bē sanji nani na. San caman na sanji tē na ka senefenw labō. O de koson balodēsē ka ca jamana kōnō. Walasa sanjidēsē kana finē bila senefenw na, goferenaman ye baara dō boloda ka nēsin sanji karabali ma. O baaraw daminēna san 2006/2007 sene kanpani senfē ni sanji 68 karabali ye. Jateminew y'a jira ko sanji karabali kera sababu ye ka caman fara sanji nata hake kan sanji karabayorōw la. O kama, a ninina goferenaman ka temē ni baara bolodalen in ye san 2007/2008 sene kanpani na. Dō ka fara sanji karabayorōw kan, se ka ke n'a ye fo sahelikungo yōrō caman na Mali kōnō. Temē bēna ke ni sanji karabali min ye, sinsin kera a kan ko sahelikungo ta ka gelēya. Cakēdā min nēsinnen bē sanji karabali ma Mali kōnō, o bē wele «WMI». Ninan ta musaka bē se sefawari miliyari 1 ani miliyon 424 ma kalo 10 kuntaala kōnō.

Dokala Yusufu Jara

Bamako babili sabanan

Mōgōw sigilen bē ka balili sabanan min kōnō Bamako, a tēna mēen a baaraw bē damine. Babili in bēna janya ni dilannen fōlōw ye. A kuntaala bē ben kilomētēre 1 ani metēre 450 ma, ka laban ka siraba kilomētēre 1 tugu a la. A kōnō bē se metēre 24 ma. Fan fila don; taabaaw ni seginbaaw. U kelen-kelen ye metēre 3 ni tila. Nēgesotigiw ni sennamogōw ka siraw bē balili in kērē fila fana na. Pōn fila bē dilan babili in kun fila la. O bēna nogoyaba don bolifēnw ka taakasegin na. Yōrō dōw bē laben ka gazon k'olu la. San 2 bēna ke babili sabanan in baara la Siniyaw fe.

Bayi Kulubali / Dokala Yusufu Jara

Nikola Sarikozi sigira Faransi jamanakuntigiya la

Don bē n'a dugujēkan don. Zaki Siraki ye Faransi mansaso labila Nikola Sarikozi ye arabadon mēkalo tile 14 san 2007. Jamanakuntigi kura in y'a jira k'a bēna yelēma numan don Faransikaw dabolo la. O kuma in kera a dalagesē ye a ka jamanakuntigiyani waatiw la. Nikola Sarikozi si hake bē san 52 la, dunān dō den don min bora Hōngiri ka na sigi Faransi. Nikola ye politiki baaraw damine a san 30 ye ninan ye.

Jamanakuntigisigikalata tako filanen min kera mēkalo tile 6, kēmesarada la kalatala 53 ni murumuru 6 y'a sugandi. Kalata tun bē a ni Segolēni Uruwayali cē, o ye muso ye. Nikola sigilen

jamanakuntigiya la, a y'a jira a ka kōrōfō fōlō la, k'a bēna Faransikaw ke kelen ye, u ka don da kelen fe ka bō da kelen fe ani ka ke sababu ye jamana ka hērē sōrō.

Mugukanje 21 cira ka Nikola sigi masaya la san 5 kuntaala kōnō. A kera Faransi jamanakuntigi 23nan ye. Jamana sariyasunba yelēmanen ni bi cē, ale de fana ye o jamanakuntigi 6nan ye. O yelēma in kera san 1958 waati la. Zaki Siraki tē jamanakuntigi ye bilen. A ni jamanaden tō bēe dama ka kan. A si hake bē san 74 na. A ye san 12 de ke Faransi jamanakuntigiya la.

Zaki Siraki bōlen fanga la, a ka kan ka taa a sēgennafinē Marōku jamana na. Yann'u cē, janfa kera Liban minisirijemogo min na k'a faga, n'o ye Arali Ariri ye, o somogōw y'u ka du labila Zaki Siraki ye Pari yen. A yelēmana o kōnō. Zaki Siraki bē fanga latēme Nikola Sarikozi ma masaso ELize la tuma min na, Sarikozi muso Sesiliya tun bē kēne kan ani u denke ka fara Sesiliya denmuso fila wēre kan, a tun ye minnu sōrō a ka

Nikola Sarikozi si hake bē san 52 la

furu folo la. Nikola Sarikozi fana denke fila tun bē yen. A tun y'olu sōrō a furumuso fōlō fe. Zaki Siraki yērē furumuso tun bē yen.

Nikola Sarikozi sigilen Faransi jamanakuntigiya la, a ye Faransuwa Fiyōn ke minisirijemogo ye. Ale tun ye minisiri ye min nēsinnen tun bē Faransi hadamadenyakow ni kalanko nēnabōli ma. Faransuwa Fiyōn ka minisiri talen kuuru ye mōgō 15 ye. Cē ye 8 ye muso ye 7 ye o goferenaman kōnō.

Zaki Siraki kelen kō ka san 40 ke politiki baaraw la, a ye cakēdaba dō dayele a yērē ye min bē wele nansarakan na fōndason, o ka baaraw nēsinnen bē sigida n'a lamini tōpōtoli ma ani kumajōgōnya sabatili mōgōw ni nōgōn cē sekō ni dōnko nasiraw la. Nka Siraki no bē sōn ka minē zuwēnkalo tilance la k'a sababu ke nafolo yuruguyuruguli ye a baarakēnōgōn dō fe jamanakuntigiyani senfē san 1995. O tun ye Faransi jamanakuntigiya niniko fōlō ye Siraki fe k'a to Pari mēriya la.

Dokala Yusufu Jara

Seginni ko bε Faransi tungaranke caman kono

Maliden minnu bε Faransi, a caman tε dabolo numan kan. U yere sago don ka segin so, nk'u somogow minnu bε Mali la, olu kamanagannen don. Mogo si t'a fe k'a ka tungaranke ka soseginkokuma men a tulo la. Hamidu ye Maliden ye, min sigilen bε Faransi a bε san 20 bo. Ale ka fo la, Faransi donni man nogo; sosegin ka gelen o ye. A nininkalen Malilataa la, a y'a jira k'o y'ale hamye. Nka a ko a somogow de sonnen t'o ma. Kalo o kalo Hamidu bε sefawari 11.135 ci a somogow ma. O warin joyoro ka bon du musakako la kosebe.

Burama ye Hamidu fa ye. A sigilen bε Bamako. Sisan a bε lafinjebə la. A ko a tε son a denke Hamidu ka segin Mali la, sabula a balimake fila bε yan, olu tε baara la; o la n'a seginna so olu bε balo cogo di? Burama ka fo la, Hamidu bε kalosara min ta Faransi, o bε Mali ministri kelen ka sara hake bo. Yala n'a nana a b'o soro yan wa?

Kanu bε ba la ka teme furu kan Kameruni

Furunafolo ni kono musaka caya bε Kameruni jamanaden caman siran furu ne, k'u ta ke kanu gansan ye. Kanu tε jigi ye sigi kono. Walasa ka kono musaka nogoya, ka fu siri kanu dan na, furu ka sabati, Kameruni goferenaman bε furusiri caman boloda nogonfe jamana kono. San 2007 zanwuyekalo kono, Yawunde nogonyesoba dola, furu 52 sirila ministri 6 nena. Madamu Suzanni Nbobaki min ye ministri ye ka nesin muso ni denbaya netaa ma, o y'a jira k'o waleyia in dabora ka merilafurusiri dusu don furukelaw kono. Merilafuru de bε basigi sabati du kono. A ko jamana tε se ka basigi ninduma basigi. Walasa ka kanukelaw lasu ka ke merilafuru kan, Kameruni goferenaman bε k'a kun don furu musaka dωw koro. N'o ye sefawari

Hamidu ye mobilibolila yεsungu mangasaba dō la Pari, a kalosara bε bεn sefawari 170.300 ma. Oye wariba ye Mali la. Nka, on'a ta bεs o bε dese Hamidu la kalo musaka la. So dō talen b'a fe Pari ɔnziyem u arɔndiseman na, o luwanesara ye sefawari 65.500 ye, kalo o kalo, a bε 10.580 kurawari sara, a denfila ka kalanyɔrlataa musaka ye 7.860 ye kalo la, a ka telefoni musaka ye 4.585 ye. Wari tε 31425 min bε tε Hamidu bolo, o tε se k'a ka denbaya balo Faransi yεn, k'a ka taakasegin musakaw soro a la, kuma tε ka fini numan san a yere ye. O gelyaw n'u ta bεs Hamidu bε jate tungaranke ye, minnu b'u diya Faransisigi la. A ka sεbenw dafalen don, a bε baara sabatilen fana na. Hamidu n'a nogonna. Maliden caman bε nin dabolo jugu in kan, minnu hamye ka segin so. Uka fo la, Faransi t'u toyoro ye. Tungaranke dωw yere t'u ka Faransisigi gelyaw nefcogo don u somogow ye. U caman bε

nsbu bεn minnu bεtudadu nεtε. Lakoliden minnu bεtaa kalan na. Faransi, o dωw fana bε gelya soro i n'a fo tungaranke. U somogow b'o sklasu, ko n'a tεna ne min ko, u ka saralabaara dō hini k'o ke, ka kalan bila ka to Faransi yεn. Gelya mana juguya o kofe u bε coron fo soseginni dusu bε don u kono. Bara ye tungaranke jiginyɔrc yε Pari dafekin dō la min bε wele Monterey. Masawude Kulubali ye san 10 k'o nemogoya la. Maliden caman jatigila ye yen ye. Masawude y'a jira k'ale ye mogow ye Bamako minnu tun b'u diya kosebe. Nk'olu yεlemanen Faransi fεnkonata la, olu bε kamanagan suguya bεs la-sisan. Ale y'a dωw deme walasa u ka se ka segin Mali la. Faransi bilama man ni, a baara soro man di. Maliden dipulɔmutigi dō jatigila ye tungaranke jiginyɔrc in ye, o siyɔrc ye dumunikeso kono na ye.

Fuseni Tarawele
Dokala Yusufu Jara

Mali ye kunnawoloba soro tayikondo la

Ntenendon, mεkalo tile 21 san 2007, Daba Modibo Keyita, Mali Tayikondokela jana, ye kunnawoloba soro. Tayikondokelaw ka kupudimondi tun bε senna Bejingi Siniwajamana kan. Daba Modibo Keyita ye Mali joyorfa o kene kan. Tayikondokela minnu girinya b'a damine kilo 84 na ka yelen, ale tun bε olu ka kulu la. Daba ye sinetako wɔro ke ka sebaaya soro o bεs la. Nin y'a siyε folo ye Maliden ka ke nanaminejana ye farikolojenaje la din kono sango tayikondo la. Farafinna bεs lajelen kono ale de folo ye nin kunnawoloba in soro.

Mahamadu Konta

Aze Nkiwija
Dokala Yusufu Jara

Mali ka yere ta ka se bi ma

Tubabutile kōnōna na, Sudan ni Senegali tun benna a kan ka fara njogon kannka ke jamanaba kelen ye. Kabini janfa donna ofaranogonkanna, jamana fila ninnu bēe y'u ka yere māhōrōnya ta.

Sudanko dabilala ka jamana wele Mali san 1960 setanburukalo tile 22. Maliyetile saba de lakodōn Modibotile (1960-1968), Musatile (1968-1991) ani bēejeefangatile min daminena san 1991.

K'a damine san 1960 la, ka n'a bila san 1968 la, Modibo Keyita kera Mali jamanakuntigi folo ye. San 1961 zanwuyekalo tile 20, tubabusorodasiwukodon Malila. Mali sorodasiw y'olu nonabila. San 1962 zuluyekalo tile 20 maliwari bora ka bila sefawarionna. Oyelema geleýara kosebē. Fo Fili Dabo Sisoko, Hamadunu Diko, ani Elihaji Kasun Ture minnu k'u te jen ni Maliwariye, olu minena k'u datugu a geleýa senfe. U bēe sara kaso la. K'a damine san 1963 la ka se 1964 ma, burudame murutira fanga ma jamana kōrōyanfan fe.

San 1964 awirilikalo la, depitesigikalata folow kera Mali kōnō. Depite 30 tara minnu bēe tun ye «USRDA» tōndenw ye. San 1966 zuwēnkalo tile 5 la, konseyesigikala folow fana kera Mali kōnō komini 13 tōgo la.

San 1967 marisikalo tile 1, Modibo Keyita y'a ka fanga kologirinyafēre tige ni jekulu dōw sigili ye sen kan. A ye «USRDA» kolutigējekuluba ci ka jekulu kerenkerennen sigi o nōna san 1967 utikalo tile 22. San 1968 zanwuyekalo tile 28, Modibo Keyita ye jamanadenw ka depite sugandilenw fana labila ka mōgō 28 ta ka bila jamana depitebulon kōnō. **K'a damine san 1968 na ka n'a bila san 1991 na.** San 1968 nowanburukalo tile 19, jamanakuntijana fōlōkera Mali kōnō. Yitine Musa Tarawelew mōgō 14 tōra ka Modibo Keyita mine k'a ka fanga ban. Uka jekulu tun bēwele «CMLN». Jekulu kura min ye janfa ke, o y'a jira

k'a bēna sorodasiya don ba la ani minisiyew be tōnōni min da jamanadenw kan k'o dabila.

San 1974 sariyasunba kura dilanna; jamanadenw jenna n'o waleyali ye. Mali kelen k'a yere ta, fanga filananko daminena o kan. Musa Tarawelen a jeñogonw kabaara fōlōkera Modibo Keyita n'a jeñogonw mineni ye k'u datugu ka jamana sariyasunba bin ani ka politikōnko dabila. San 1974 sariyasunba kelen kōnō. San 1968 nowanburukalo tile 22, fanga filananko goferenama fōlō sigira. Yōrō Jakite k'er'o minisirinēmōgō ye. San 1968 nowanburukalo tile 28, «CMLN» ka sariya fōlō talen kera jamana sariyasunba binni ye. O min tun dilanna san 1960.

San 1965 setanburukalo tile 19, «CMLN» nēmōgoba Yitine Musa Tarawele ye goferenaman minisirinēmōgoya fara a ka jamanakuntigiyā doni kan. San 1974 zuwēnkalo tile 2, jamanasariyasunba kura mindilanna ni jamanadenw jenna n'o waleyali ye, o y'a jira ko «CMLN» bēsan 5 kura ke fanga la, walasa a ka se ka politikōnko kelen sigi sen kan jamanaden bēe tōgō la, ka jamanakuntigisigikalata laben ka fana depitesigikalata fana labenni kan.

San 1979, «UDPM» politikōnba sigira sen kan, Yitine Musa Tarawele sigira. Mali fanga filananko jamanakuntigiyā la; fo ka depite sugandi. Geleya caman ye jamanadenw sōrō politikōnko na foloko sira fe. O geleyaw kōnōna, politikōn CNID, ADEMA ani jekulu fila n'o ye AJDP ni UNTM ye, olu y'a nini bēejeefangako ka sigi sen kan Mali kōnō. Musa Tarawele n'a jeñogonw majennōwaleya inye. Okera sababu ye k'u ka fanga dafiri san 1991 marisikalo tile 26. Uka fanga dafiribaa kera Yitine koloneli Amadu Tumani Ture ye.

Amadu Tumani Ture ka furancelafanga. San 1991 marisikalo tile 26 Amadu Tumani Ture ye fanga filananko dafiri. Birisanagami tun donna jamana kōnō mōgokelenfanga sababu

la. O mōgokelenfangakobanni wolola bēejeefangako ani politikōncamanko.

Kabini san 1990, bēejeefangako fine tun ye duuruli daminē dijē kōnō. A ma dōgo Mali la. Sabula, CNID, ADEMA, UNTM, AEEM ani AMDAH, olu tun ye nisōngoyataamaw ni baarabilaw daminē. Segēn tun juguyara jamana kōnō, politikōn camankofana nege tun bē mōgō dōw la.

Amadu Tumani Ture ye sorodasi dōw fara a yere kan ka son bēejeefangako ninibaaw hakilila ma ka Zenerali Musa Tarawele ka fanga binsan 1991 marisikalo tile 26. Jekulu fōlō min sigira sen kan, o welela «CAN», san 1991 marisikalo tile 28, jekulu were bilala o nōna min welela «CTSP».

O jekulu CTSP ka sariya fōlō talen kera jamana sariyasunba binni ye marisikalo tile 29, goferenaman cili, jamana bulonba cili, ani UDPM n'akolatigējekulu cili. Jamanadenw ye sigikafō min ke san 1991 zuluyekalo tile 29 ka se utikalo tile 12 ma, sariyasunba kura labenna jamana tōgō la ka sinsin politikōncamanko kan. San 1992 zanwuyekalo tile 12, jamanadenw jenna ni sariyasunba in waleyali ye. San 1992 awirilikalo tile 11, Malifanga ni burudame murutilenw y'u tēgenō bila benkansebenna. Furancelafanga min ye CTSP ye, o n'a ka goferenaman sigilen ye kalo 14 ke fanga la jamanakuntigisigikalata, depitesigikalata ani konseyesigikalata labenni na.

O bēejeefangakalataw la, ADEMA ye wasa sōrō. O nana n'o tōn in nēmōgoba Alifa Umaru Konare sigili ye Mali fanga sabanan kunna san 1992 zuwēnkalo tile 8, san 5 kuntaala kama.

San 1997 jamanakuntigisigikalata fana na, ADEMA ye wasa sōrō kokura mēkalo tile 11. Alifa Umaru Konare ye san 5 kura ke jamana kunna. Nka fanga sinamatōwtun majenni kalata jaabi ye.

Farafinna murutili a marabagaw bolo

Nansarajamanaw, kerenkerennnenya la, Faransi, Angilejamana, Pöritigali, Esipapi, Alimanjamana ani Beliziki, olu de ye Afiriki dugukolo bee miné, k'a mara ni marifa daburu ye. Farafinna yoro dòw la, i n'a fo tukoròlaw, olu caman sonna nansaraw ye kasoro joli caman ma bon, ni caman ma tine. Nka Afiriki Arabujamanaw ma son. Mandenjamana bee fana ye nansara kèle; u ma son u ka jamanaw ka mine fo se kelen ko u la. An ka jamana in kono, kèleba minnu wulila tubabuw kama olu ye : Samorikélé, kasonkaw ka kèle, Belédugukélé, Segu bamananw ka kèle, Bobokélé, Sikasokélé, Firuni ka kèle körön fe, ani do werew. Tubabuw ma se, u bolominenw de sera an ka maakorobaw ko ten. Nansaraw kelen ka Afiriki mara, u fòlòla k'a don Farafinw kun na k'u te fen ye, u ma kalan, u ma deli ka ko jenama ke, u tèna se k'a ke fana. Ko Ala ye. Farafinw dan k'u bila nansaraw ka mara kono. Ni nansaraw te, Farafinw be silatunun k'a sababu ke kunfinya, banaw, faantanya, kongo ni minnogó ani salaya. O hakilila jugu ninnu donna Farafinden caman kunkolo la. Olu tigera a kan ko Farafin te fen ye, wa a tèna ke fen ye. O kofe, tubabuw nana ni lakoli ye k'a jira ko Afiriki donniya köröw te mago ne, k'u ke bolokofenw ye, k'u jaasi, k'u ke juguntofenw ye. A jirala k'a fo lakoli dörön de ka ni : a be dönni numan lase mogó ma, a be baara lase mogó ye, k'i ke fanga ye, k'i ke nafolotigi ye, k'i ke karamogó ye.

A laban na, a kera Farafin caman jena ko dan te nansaraw ka sebaaya la; dönkotigw don, senkolaw don, minnu be se ka dankari dabaamasa yere ka sebaaya la.

O ko tora senna ten fo Alimankélé fòlò wulila, ka na filan k'e. Farafinw ye mugu ci o kèle fila

ninnu bee la. Sorodasi mogó 520.000 ye mugu ci kèle fòlò la san 1914-1918. Afiriki tilebinyanfan sorodasi mogó 127.320 ye mugu ci kèleba filanan na. O kèle in be ban don min, u y'a kòlosi ko Farafinden mogó 28.621 tora sisi la. O kèleba fila in de y'a to ni Farafinw y'a dòn ko hadamaden man fisa ni hadamaden ye. Mogó numan ni mogó jugu, ce farin ni jito, dönnibaga ni kunfin, olu be siya bee la. U y'a ye k'a fo Farafin dörön te fugari ye, fugari caman be nansaraw fana na, fogofogodabakalaw. Kèleba fila ninnu bannen, faantanya jugu binna nansarajamanaw kan, ka fara banaw, ni balodese kan. Juruw karila u kanna. Faransi forobasanu tun dogolen be Mali kono yan Kayi mara la walasa Alimanw kana se k'u tege da a kan.

Kabini o waatiw la, Afiriki sorodasiw de fòlòla ka tine fo nansaraw ye k'u ban jommaaya ma. Ka siyawoloma, tòjoni, binkanni ani Farafinna nafamafenw sonyani kèle.

Farafinw ne yelela dönnin - dönnin nin cogo ninnu na tan. Nansaraw tun ye Farafinden minnu don lakoli la k'u kalan, o mogó kalannen ninnu fana murutira ka sorodasiw ta nogonna ke. U y'a jini siyawoloma ka dabila, Farafinna ka yeremahoronya ka segin a ma, demokarasi ka sabati. O laban nana ni yeremahoronyakélé wulili ye Afiriki kono ka jenin nansaraw ma. Jamana dòw y'u ka yeremahoronya jini ni marifa daburu ye, i n'a fo Alizerijamana, dòw y'u ta jini ni politikikélé ye, olu de cayara, i n'a fo Mali yere.

**Sababu minnu nana ni
yeremahoronya jinini ye Afiriki
jamanaw fe, olu ka ca :**

1 - Kèleba fila ninnu kera sababu ye ka Farafinw ne yele k'a don k'a fo na, an'a wolola fen min na, an da walifaso marali jamana were fe, o te bëna se o bee ma.

ko bënta ye.
2 - Kèleba fila ninnu y'a to, jamanaba fila ka yelen jamana to bëe ni sance : Lamerikenjamana ani Irisijamana. Lamerikenjamana ye Afiriki jamanaw deme, u k'u yere ta ni nafolo ni maramafenw ye, bawo olu fana tun nata be Afiriki nafamafenw kan. Irisijamana fana ka deme kolo girinyara kosebe ka jenin Farafinna yeremahoronyajininanaw ma sango kelekeminenko ni sorodasiya nasiraw la, ka tòjoni kèle.

3 - Jamana yeremahoronyalenw ka tonba n'o ye ONU ye, o fana y'a seko damajira bee lajelen ke ka Afiriki deme a ka yeremahoronya soro.

4 - Panafirikanismu : o ye hakilila ye min sòròla Lamerikenjamana Farafin kalannenw fe, i n'a fo Dibuwa ani Farafinna mogó kalannenbaw i n'a fo Kuwame Kuruma ani Jomo Keniyata. Olu y'a jira ko Farafinna ka ke jamanaba kelen ye, peresidan kelen, goferenaman kelen, wari suguya kelen, sorodasiekulu kelen. O de ye panafirikanismu ye.

5 - San 1933 ni 1935 waatiw la, sebennekélélabo dòw, i n'a fo Sengori, Eme Sezeri ani Lewon Gontara Damasi, Farafinw don, olu ye gafew bo k'a jira ko danbe be Farafinw na ani seko ni dònko caman minnu nafa ka bon i n'a fo nansaraw taw; o y'a to mogó kalannenw ka da u yere la ka taa a fe.

6 - Sénikakélé ni politikikélé cayara Farafinna alimankélé filanan bannen. Olu fana kera sababu ye ka yeremahoronyakélé dusu don Afiriki denw kono. Mogó minnu kera o politikikélé sababu ye olu dòw ye : Kuwame Kuruma, Naséri, Hasani, 2, Fofoyi, Sengori, Seku Ture, Modibo Keyita ani dò werew. Kibaru nataw la, politikikélé labenna

Depiteko sirilen be dannaya de la

Ne be Mali seneke law hakili lajigin ko damado la. San 5 temenin in na, seneke la joli tun ye depite ye? Don jumenn na awye depitew ka barow sigikan n'a wulikan men a' ka kanw na? Jønni ye depitew sugandi ka sigi depitebulon køno? Wulakønømøgøw, a' t'a' miiri døonin sa, an ka ke an yere fe ni bøejefanga (demokarasi) ye tijø ye.

Ni jamanakuntigi be kuma jamanadenw fe, o te kuma kunce n'a ma do fo fasokanw na. Nka anw ka depitew ni Faransi depitew ka kan. O b'a jira ko seneke la tubabukanmenbali kun ka døgo Mali depiteya la. Anw be anyere fe. Nzana do b'a fo «sani møgo min ka kale da sinenin ne na kungo køno, a da i ka bamusokøro ne na so køno. I na to k'o

Seneke la kana balo damatøme feere

Seneke law be kule la k'u ka deme ka døgo. O la, jamana nemogøw k'a laje ka do fara seneke law demecogo kan. Ne b'a nini seneke law fana fe, u k'u janto u ka suman sørølenw ladoncogo la. Ka samiyø ban tile ni sanji kørø baara la; ka laban k'o be feere møgo werew ma k'a' manumantøsigi, o man ni. Waati be na be garibuya k'a sanbaaw nofe a ka dumunta ninini na. U tena a songø nøgøya i n'a fo u y'a san a' bolo waati min na. O temenan kofe, Tariku min tun sebenna balikukalan na, o be nini ka tunun. Møgo caman mago b'a la. N'a bora Sunjata Keyita tariku la, a si te

Musa Sidibe hakilijnumentigya

ye, o ye foliko ye. U ye tariku caman bo Kibaru køno. O diyara balikukalanna bec ye. N'o tariku ninnu tun be se ka ke gafe ye ka bila møgøw bolokøro, o be diya an ye kosebe. Nemogøw k'u jilaja o la.

Musa Sidibe madarasakaramøgo don Sikaso Sanubugu 1 na

Nakotigiw kana u ka kiiri tige u yere ma

Dugabugu komini na, bagankasaara cayalen be k'a sababu bo nakotigiw la. Don o don, ba dø be sa nakø køno. Kerøkerønenya la Kodugu nakøw la. Ni Kodugukaw m'a laje ka fu siri nin waleya jugu in dan na, hakemakoke don. Ni bagan donna nakø køno ka tijøni ke, a fo bagantigi k'a ka tijøni no ladilan. O ka fisa bagan fagali ye. Møgo t'a ka kiiri tige a yere ma. Ka bo mekalo tile 7 la ka se a tile 10 ma, nakotigiw ka ba fagal en cayara ba 10 ye. Mekalo tile 9 don ta døron tun ye ba 9 ye. Nakotigiw be posoni ke bu la ka sigi u ka nakø køno. Bagan min nana don nakø køno k'o dun, a be sa. Bagan dun ne tana ye dumuni sigilen ye ka teme a la. U k'a fo bagantigi k'u ka nakølafen tijønen sara, o ka fisa hakemakoke ye.

Isa Jalo ka bo Kodugu, Dugabugu komini na Kati

Samiye nesigibaaraw nafa ka bon

Seneke la ka kan k'a janto samiyø nesigibaaraw la. O be sene nøgøya a bolo. Seneke minenw labenni ka køn u magonewaati ne ani sumansi dantaw segesegeli walasa k'u neni n'u nebaliya don joona. Nin baara ninnu sabatibaliya be se ka suman sun sorobaliya lase foro ma.

Nzana do b'a fo ko «kuma juman kelen fofo caman ka fisa kuma nafantan tan foli ye». Bagajifeerela ka ca, samiyø fe. N'o ye dugukølilanw, binfagalaw ani binkørfagalaw feerebaaw ye. O fura ninnu døw jilama don; døw yere mugulama don. Ni seneke min ma ne u sanni kø, a k'u san møgo bolo, min lakodønnen don ni bagajifeere ye. Bagaji bec te juman ye. O de koson bagaji sanni ka ni semudete ni seneke law lafasatonw bolo. O b'u kisi wari fu boli ma ka laban k'a ka samiyø tijø ni bagaji kunntanw ye.

Daramani Sise ka bo Nøgølaso Kijan, Sanzana komini na Sikaso

Poyi : Saniya

Saniya, kenøya,
Saniya, yøretanga,
Saniya, sigida n'a lamini lakanani,
Aw ka nin laje,
Aw k'a' lamini laje,
Yan be saniya cogo di?

An be sumaya kele cogo di
Sosow cøla?

An be konødimi kele cogo di
dimogøw cøla?

Bee ka wuli,

An ka nøgø kele.

Kenøya te sabati abada

Saniya kø.

Bee ka bo,

An ka sigida lamini jeya.

An ka saniya,

An ka kenøya,

Saniya nøgøn te.

Sofi Tarawele Kati Falaje

Poyi : Demedonjekuluw

Demedonjekuluw, aw ye faso kunko fobaaw ye. Dugubakonomuso jeyorobatigwi, a' y'a' kofile anw wulakonomusow la sa. Anw tøgøye munu, anjamuyé sabali. Diyagoyafuru cookora anw kun, Denbaya ka nasongo ninibaa ye anw yere ye, Anw n'an denw ka feerébow ninibaa ye anw yere ye. A bee ka fisa anw ka konota ye. Dogotørøsolataa kuma te se ka fo anw sotigiw ye. O den mana bange, o ye do faralen ye anw ka hami kan. A ka furasongo n'a ka kalannadon musaka y'anw yere ye. A' m'anw cew kumakan men? Ko den bee b'a ba bolo, Ni Ala y'u se furu ni døke ma K'olu be ben n'u ye. Cew k'a don ko den be balo a ba joli de la. N'i y'anw den yecogojuguya n'u balocogojuguya An'u ka kalannadonbaliya bo anw ka denbaya kundoni bee tali la, a to b'a den. Muso te se ce ka denbaya koro. Zeyayesaheli ni Lasimu ye musow demebaaw ye. Ninbee sebenni kalan sababu numan bora aw la. Habi Konare Benkadi sebennikela don Kulukoronin, Bosofala komini na Kati.

Poyi : I mago don i yere la

I mago don i yere la. I yere de y'i yere ta ye. Mogo kelen, hakili kelen. Mogo fila, hakili fila. Menemene caman de be ntøn sama. Sen be miseli min kan, o ye man di. Balikukan, e de y'o miseli ye. Nk'e kera bolokofefen ye, Kasoro nafa kemé saba ni bi saba b'e la. Kibarukalannaw de b'o nafaw don. Musa Sidibe madarasakaramogo don Sikaso Sanubugu 1 na

Nafa tun be koorisene na fo

Koorisene damine na Mali kono, dugu bee tun b'a dama kooriforo da, min tun be wele Mali kooriforo. Koori tun mana feere, a wari tun be bila dugu forobakesu kono, k'a ke ka dugu forobakunkow jenabo. Kerenkerennenya la, koorisongo tun be se ka ke ka dugu ka nisongo sara. Yamaruya labanna ka di mogow ma u ka koori senne u yere ye, ka forobakoorisene bo a la. O waatiw la, koorisi tun te san, bagaji fana te san. Nogo songo tun ye dørome 150 ye. N'o ye nogo 1 songo ye. Koorkolobo izini 2 tun be Mali kono. Sikaso ta ani Doyila ta. Koori kilo kelen tun ye dørome 8 ye Maliwari la. A bora dørome 8 na ka se dørome 12 ma. O kofe koori kilo 1 songo kera dørome 15 ye. A meennna o la. Koorisene lasigidenw sigira dugu 15 la. Koorisene yorow la. Nogow ni bagajiw fana tun be jigin o lasigidendugu ninnu na. Dugu 15 walima dugu 20 tun be soro lasigden døw ka mara kono. Koori tun mana feere nogo songo tun be tige ka bo wari kuuru la, kasoro k'a to di dugu ma.

Koorisene kelen be kamanganbaara ye

An be waati min na, tilemabaaraw b'u tannifilafili la. Nka mogow k'a don ko waati were b'a la ka surunya; n'o ye san kono sugu joko kelen ye : Samiyé.

Samiyé b'a la ka gere doonindønin. Mogow ka kan k'u hakili to forolabenw na, walasa ni sanji binna i ka se k'i ka baara nesoro a tuma na. An ka senekemisiw ladon konuman u ka se ka baara folow ke kasoro u ma desse.

Koorisene kelen be kamanganbaara ye. Koori min senena samiyé temenen in, o ma ke koorsi denta ye. Mogow ma koori caman soro. Dønin min soro, o wari selen te ka soro folo. A dun foara Semudete bøna feere; ni nogoya ma don koorisene na, senekelaw jigi te koori

Yaya Mariko

Korijuru tun te wuli dugu walima mogo la o waatiw la. Nka san 1977 waatiw la, a jirala ko koorisene maraw ka ke duguyiriwatow ye. Koorisene geleya daminen o ko ninnu de konona na. Duguyiriwatow ka kooriw tun be pese ka taa n'u ye iziniw la. U be soro ka juruw kuuru tige kooriwariw la, k'a to don duguyiriwatow bolo, olu ka koorisenedugu ka koorisongow di u ma. Juru be wuli forotigi minnu na, o geleyaw tun be wari tilali bali walima k'a sennasumaya fo olu ka na u ka juruw sara walasa wari ka dafa, a ka se ka tila koorisenenaw ce. An b'o cogoya in de la halibi. A ma fo koorisene ka dabila; an k'an hakili to an yere la. Semudete bøna feere san 2008. Yelema kura bøna don korikoo la.

Yaya Mariko ka bo Senu Bamako

nafa kan. Sabula senekela sago t'a ka senefen min songoko la, a be here soro o la ka bala a yere la. Nangile Solomani Kulubali ka bo dangade Korokoro, Zankulubali komini na Fana

Cesiri

An ka ke nogon fe adamaden. Mogoninfiw de ye nogon jigi ye. Faranogonkan, o de ye dije ye. Baara o baara, sara b'a la. Diine si te kojugukela bato. Ee! Ala ka danfenw, Garijegé tigi de ye Ala ye. Ala ka here ke a ka danfen bee ye. I cesiri baara la adamaden. Don bee n'a dugujezan don. Cesiri de be mogo lakana. Burama Berete ka bo Diyu Kajolo mara la

Kalankens N° 53

Fasokanw yiriwali kalifalen bɛ cakeda minnu na Mali kɔnɔ bi

B alikukalansoba fɔ̄o dayełela san 1968 k' a tɔgɔ da tubabukan na CNAF (Centre National de l'Alphabétisation Fonctionnelle). O ka baara benna UNESCO ka balikukalan kɔcogo kura sifileli ma Mali kɔnɔ. Cakeda kura sigira o nɔ na san 1973, k' o tɔgɔ da DNAFLA (Institut National de l'Alphabétisation Fonctionnelle et de la Linguistique Appliquée). Olaban yelemana ka ke DNAFLA ye san 1975. (Direction Nationale de l'Alphabétisation Fonctionnelle et de la Linguistique Appliquée). DNAFLA fana laban cira ka cakeda, fila bo a kɔnɔ : **Fasokanw Labaarali Sabatili Cakeda (CNR-ENF) ani Kanko Dɔnniya Jinida (ILAB)**.

Bi, fasokanko baaraw kalifara cakeda fila la : CNR-ENF ani ILAB. Nka kalansow la, Kalan Sabatili Cakeda (CNE) ani Kalan Kunfɔ̄o Nɛmɔgɔso (DNEB) bɛ fara cakeda fila ninnu kan, kalan taabolo kura feerew bolodalila, karamogow kalanni ani gafedilan. Bamako hiwərisite ani Maaya dɔnniya jinida bolofara dɔ be yen, olu fana ka baara bɛ boli fasokanw yiriwali kan.

ILAB (Kanko dɔnniya jinida)

ILAB sigira sen kan san 2001 setanburukalo tile 19 Mali jamanakuntigi ka latigeseben kerenkerennen fe min nimɔrɔ ye 01-044 ye. Cakeda in joda ye :

- Ka feerew tige Mali taabolo ka pereperelatige kanko la ani k' a waleya ninini, kalanko, sekoni dɔnko, hadamadenyasiraw ani mara nasiraw la;

- ka wulikajow ke, kan o kan bɛ fo jamana kɔnɔ k'olu lakodon, k' u fɔyɔrɔ n'u fɔbagaw lakodon, k' u layiriwalibaaraw ke ;

- ka feerew tige bolodijɔgɔnma ka sabati kankonasiraw la Mali ni Afiriki jamanaw ni nɔgoñ ce, kerenkerennenya la an

siginɔgɔnjamanaw minnu n'anjelen bɛ kanw na, hali n'a kera kan kelen pewu ye.

O hukuru kɔnɔ ILAB ka baara ye :

- kajamana kanw labaariali sebenba laben;

- ka kanw n'u fɔyɔrɔw sigi k' u danbo jamana ja kɔnɔ;

- ka fasokan kelen-kelen labaara, k' u sebencogo, u fɔcogo, u kalancogo n'u faamuyacogo sariyaw sigidaliluya kenenmanw kan walasa kalan ka se ka ke n'uye konuman kalansow kɔnɔ;

- ka nininiw jaabiw ke gafew ye k' u bila jama ka bolo kan;

- ka jamana dɔnniya kɔrɔ minnu bɛ dalafo i n'a fɔ nsiirinw, ntentenw nsanaw, fɔliw, maanaw, n'u nɔgoñna nini k' u lajénamaya, k' u seben, k' u ke gafew ye, jamana kan bɛe la, k' u bila mɔgɔw ka bolo kan;

- ka dabaliw tige bayélémanikow ka sabatisebennina anifoli: fasokanw bayélémanitubabukan na, tubabukan bayélémani fasokanw na, ani fasokan dɔw bayélémani fasokan wɛrew la;

- ka fasokanw kalancogo numan feerew boloda mɔgɔw ye minnu ka kanw te n'u b'a fe k' u ke u ka kan filanay ye.

Kan minnu bɛ fo Mali kɔnɔ, n'u bɛ fo fana ansiginɔgɔnjamanaw kɔnɔ, ILAB jɔyɔrɔ ye mun ye o la?

An bɛ se waleya damadɔnin ma o la :

- ka feerew tige Mali n'a siginɔgɔnjamanaw jelen bɛ kan minnu na, bɛn ka ke olu signiko kan, u sebenni sariyaw, u sariyasunw ani kalangafeko la;

- ka gafemaraso sigi sen kan Mali n'a siginɔgɔnjamanaw gafe sebennenw fasokanw na an'u ka nininiw jaabiw kankola, olu bɛ lamara min kɔnɔ mɔgɔw k' u kalan;

- ka labenw sabati joona Mali n'a siginɔgɔnjamanaw jelen bɛ kan minnu na, baara ka se ka ke n'olu ye kunnafonidi ni kunnafonifalen falen feerew kura minenw na;

- ka jekulu sigi Mali n'a

siginɔgɔnjamanaw tɔgɔ la min ka baara bɛ ben da nedilan ma, ka ben u sebencogo n'u kɔrɔkow kan.

Fasokanwlaaarialisabatilicakeda (CNR-ENF) : Sigira sen kan k' a ka baaraw dantige jamana yamaruya seben nimɔrɔ ye 01023 fe min tara marisikalo tile 21 don. A ka baara ye :

- ka cakeda ni jekulu fɛn o fɛn ka baara bɛ boli balikukalanko walima duguyiriwalikalansokow kanjamana kɔnɔ, k'olu ka baaraw bɛre ben nɔgoñ ma;

- ka mɔgɔ minnu sen bɛ balikukalanko ni duguyiriwalikalansoko baaraw la kalan u ka se k' u joyɔrɔ fa ;

- ka cakeda ni jekulu fɛn o fɛn bɛ jamana kɔnɔ n'u ka baara bɛ boli balikukalanko ni duguyiriwalikalansokow kan; k'olu dɛmɛ u ka se k' u ka porozew laben ani k' u waleya;

- ka balikukalan ni duguyiriwalikalansow gafew seben, k' u don nege la, k' u jɛnsen jamana kɔnɔ;

- cakeda, jekulu ani mɔgɔ o mɔgɔ kabaara bɛ bolibalikukalanko walima duguyiriwalikalansokow kan ka gafe ni sebenmarayɔrɔ, kunnafonidiyɔrɔni kunnafonifalen falenyɔrɔ dayełe olu tɔgɔ la, ani k' o dɔnniyaw don ordinateri kɔnɔ k' u bila mɔgɔw ka bolo kan;

- ka mɔgɔ faamuyalenw ani cakeminenw lasoroliko numan nɔgoña balikukalanko ni duguyiriwalikalansoko baarakelaw bolo tuma bɛe.

Kalan sabatili cakeda (CNE) : ka baara ye, fasokankalanko nasiraw la:

- ka kalan kɔcogo kura feerew numan boloda kanfilajekalan ani kirikimu kunkan ani k' u kiime;

- ka kalansen bolodalenw, kalangafew ani kalan kɔcogo feerew kiime.

Kalan kunfɔ̄o Nɛmɔgɔso (DNEB) :

O ka baara ye fasokankalanko nasiraw la ka balikukalan ni duguyiriwalikalansow kalanko taabolo jɔnjɔnw laben, k'u waleyacogow bèreben ani k'u kɔlosi. Ab'a sinsin kalanko nɛmɔgɔsoba kan (les Académies d'enseignement) ani kalanfèrew Yiriwalisow (Les centres d'Animation Pédagogiques) k'obaara ninnu ke.

Bamako Iniverisite : kankodoniya karamogobaw be iniverisite la, kerènkerènneny la a bolofara min nesinnen be sekoni dɔnko, kanko ani hadamadenyako dɔnniyaw ma, n'o ye (FLASH) ye. O hukumu kɔno, a ka baara dɔw ye ka nininiw ke kankodoniya nasirawla anika mogow kalan u la.

Maaya donniya ninida (ISH) : O bolofara min nesinnen be fasokanw yiriwali ma, ka baara ye ka cakèda in bolofara tow dème u ka se k'u magow nənabo ni fasokanw ye.

Kolbsili : Cakèdaba fila be Mali kɔno bi Afiriki togo la, olu ka baara nafa be se jamana ma kanko la : Karanta ani ACALAN. Okofe, fasokanw lafasaliton caman b'an fe yan waati la, olu fana y'u jeniyɔrɔ fin kosebe fasokanw yiriwali la.

Fondason Karanta : o ye Farafinna

Dukene n° 36nan

Den lahalaya a ba kɔno

Bi-bi in na, hadamaden ye ne soro cénimusoya cogoya bëe lajelen na. Den soro cogoya o fesefesera k'o dɔn. Konomaya mincogo numan, o nəjinina k'o dɔn. Den be balo cogo min na ba kɔno, dɔnniya sorola o bëe kan. An da bëna se o de ma sisan. An ye o kibaruya in soro DNAFLA ka gafe kɔroba dɔ kɔno.

Den lahalaya a ba kɔno :

Den be balo a ba kɔno cogo di? An y'a fo ka teme ko sanni fan ni lawakise ka dorogo ka ke den ye, joli caman be na i sigi denso kɔno, den be balo o joli inde la a barajuru fe. Muso kɔnɔma ka dumuni nafamayɔrɔ be tila fila de ye : do be ba yere balo, do be den balo. Den niyɔrɔ be se a ma jolisira de fe. O de kama muso kɔnɔma man kan ka dumuni kolon dun. A k'i janto banaw fana na walasa den kene ka to. Den natuma dije na, a n'a tonso tugulen be nɔgon na ni barajuru ye. Tonso joyɔrɔ ye mun ye den ka nənamaya la? Tonso b'i n'a fo den ka dumuniforoko, a ka balo be bɔ yen de sann'a ka wolo. Tonso fana be dumuni nafamayɔrɔ ta joli la.

Den yere dalen be kɔgojiforoko de kɔno, dɔw k'o ma ko dan. O ji in de b'a tanga yuguyuguli mantoɔrɔ ma. Den tile folɔ, k'a to a ba kɔno, a ka dɔgo ni miseli nunkun ye. Nka kalo kɔnɔntɔn o kɔ, a be kilo saba bɔ, o be bëna bagaramu 3 ma. A kundama yere be surunya mètèrè tilance la.

Mahamadu Kɔnta

tilebinyanfanjamana damado ka tɔn ye (Burukina faso, Nizeri, Senegali, Mali). A ka baara ye ka dème don o jamana ninnu na fasokankalanko nasiraw la, sango u jelen be kan minnu na, k'u dème k'olu yiriwa.

Afiriki kanw yiriwali cakèdaba (ACALAN) : o ye Afiriki kelenyatɔnba ka cakèda labennen ye. A ka baara ye ka feerew tige ninini nasiraw la Afiriki kanw yiriwali kama, baara ka se ka ke n'u ye cogo min na don do tɔnba in kɔno, ka bëna sabati jamanaw ni nɔgon ce.

Fasokanw lafasaliton :

Waati kera a la, tɔn tun sigilen don fasokan kelen-kelen bëe la. Nka bi u caman yoboyabara, dɔw yere cira : Benbakan Dungew, kalan-Mali (Calan-Mali), Abudulayibariton, Gina dogon, Tapitalipulaku ani Nko, olu be ni na halibi. Ni NKO te, o tɔn tɔ ninnu bëe be baara ke ni DNAFLA ka siginidenwye, n'oyelaten siginidenw ye.

Nko ye tɔn ye, sèbenni fana don. A labennaankaramogo Solomani Kante fe 1949 san. Nkokaramogo n'a kalanden caman be Mali kɔno bi; u be ka dɔnniya nini ni Nko ye ani k'u magow nənabo n'a ye.

Mahamadu Kɔnta

Djiné kono furusa minnu musaka sèbekɔrɔ cayara

amerikenjamana na, basiketikela Mayikoli

Zorodani, ka fara dɔnkilidala Neyili Jamon ni sinimandilanna Siteweni Sipiliberi kan, olu ye mogow ye minnu ka furusa musaka sèbekɔrɔ cayara.

Basiketikèjkulu min be wele NBA, o sekasidonon kɔrɔ ye Mayikoli Zorodani ye. A bëna dolariwari miliyon 150 sara a furumuso Zuwanita Wanoyi ye n'a y'u ka furu sa. O be bëna sefawari miliyari 75 ma. Furu in kɔni salisèben ma tegenɔbila Mayikoli fe folo. Muso in san 18 ye ninan ye Mayikoli ka furu la.

Dɔnkilidala Neyili Jamon ka furu sara kaban a n'a muso Marisiya Murufe ce san 1996. Ale ye sefawari miliyari 75 sara a ta ye. U ka furu tun sirila kabini san 1969. O y'a sɔrɔ ce in ma sanga sɔrɔ kosebe dɔnkilida la.

Mogo sabanen ye sinimandilanna Sipiliberi ye. A tun ye Ami Ayiriwingi furu san 1989. A y'a furu sa ka dolariwari miliyon 100 di a ma. O be bëna sefawari miliyari 50 ma; n'o y'a cènnafolo tilance ye.

Mogo naaninan ye Harisoni Fori ye. Ale furusako fila ye nin ye. Filanan in na, a ye sefawari miliyari 42 ani miliyon 500 di a ma; n'o ye Melisa Matisoni ye.

Mogo duurunan ye Kewini Kositineni ye, woɔronan ye Poli Makasiti ye; wolonwulannan ye sinimandilanna Jemusi Kameroni ye; Seeginnan ye Mayikoli Dugilasi ye; kɔnɔntɔnnaan ye Lewoneli Urayisi ye. Ce minnu ye musakabà bɔ u muso furu sali la, u tannan ye dɔnkilidala Mayiki Zageri ye. Ale ma dɔwèrè sara a musow ye sefawari miliyari 12 ani miliyon 500 ko.

Dokala Yusufu Jara

Tamati kera fu ye Burukina

Tamatisenew binna, u jigila tigera. San 2007 awirilikalo la, tamati kilo 1 forokonoboda kera sefawari dorome 2 ye Burukina. Fo tamatisenew be sanbaaw deli u kana u ka tamatiw bo u bolo. Senekela do yere y'a yere faga a geleya konona na.

Tamati sèbekorò nena Burukina ninan. Kumadonnaw ko tamati y'u «kanna». Ton 60.000 sorola; ton 10.000 b'o ni san temenen in ta ce. A sababu bora caman farali la tamatiforow kan. Burukina tamatiseneyorow la, tamati kesu kilo 100 forokonosongo tun ye dorome 200 ye. Forotigi gercjigedumantigw sera k'u ka tamatiw buruja o cogo la. Tòw ta kera jilatige dan be ye. Mariskalo damine na, dugu min be wele Kaya n'o ni Wagadugu ce ye kilometre 100 hake ye, tamatisenye mogò do sèbekorò binfa desera k'a kannajuru sefawari 160.000 sara. Dusukasi bonya fe, a y'a yere dulon juru la a ka foro kono.

Kudugu min fana ye tamatiseneyoroba ye, mogow tun b'u sogolon Kòdiwaritaaterenw ne arayiw kan, walasa olu ka jo k'u ka tamatiw

diyagoya san.

Burukina nakolafenw seneniyiriwali be goferenaman bolo. Okama walasa senekelaw kana tilema kalo 6 ke k'u. sigi k'u bolo fila da u sen kan, goferenaman ye jilatonyorow laben tamatisene kama. Hali jamana kejekayanfan min ye cencenmayoro ye, tamati be senne o be la. San 2001 na, tamatiforo taari 30.000 tun be Burukina. Goferenaman ni demedenjekulu be ye tamatisene, angere ani fennennamafaalanw soroli nogoya tamatisenew bolo, ka fara juru minnennin soroli kan.

Madi Mace Kinda ka fo la, mogò caman be tamatisene fe kosebe ka teme komiterisene, jabasene ani karotisene kan. Sabula, oluyesenniko kelen ye n'u sera. Mogò dun be se ka tamati kariko 2 walima 3 ke. Tamatisene nafa ka bon, a te wo joona. Madi Mace Kinda ye Bamumara nakosenenaw ka jekulu mogò do ye. Bamu ye Burukina cemancelamara ye ka digi kejeka kan. Madi ka hakilila ye mogò caman don tamatiko la. Tamati hake min be senne Burukina, o be sanbaa te jamana kono. A caman be taa

Kodiwari, Gana ani Togo jamanaw na. O be la senekelaw kamana be gan a to kecogo la. Madamu Damiba Zoma Heleni san 20 ye nin ye nakolafenw sannifeere la. A ka fo la, san o san fen kene be sèbekorò caya u bolokoro. Nka a y'a jira ko ninan ta de damatemena. Jamana minnu tun b'a san folo, a caman b'olu yere wolo. Gana min tun be jate Burukina tamati sanbaa nana ye, o yere b'a sèbekorò sorol ka n'a ta do feere Burukina ma ni tamatidese sera o ma. Gana fana be sira da Burukina je a kana don ni tamati ye, sabula o b'olu ta bali ka s

Walasa ka fura sorol tamatiko in na, mogò caman sagoye ka izini Sawana dayele kokura. Tamatidorow ni jiridenjiw tun be bo izini in na folo; nka a datugura san 2000 waati la. Izini Sawana in be Bobojulas, jamana tilebinyanfan fe. Itali jekulu do be ka tamatidoro dilan izini do dayele Gana jamana na. Tile o tile o be tamati toni 500 ke doro ye. O jekulu in b'a la k'a nogonna do dayeleli nini Burukina.

Suleymani Watara/Waleri Kutu Dokala Yusufu Jara

Kongojamana faamaw be k'u diya petoroliwari la ka jamanaden fanba to segen na

Dine kono, waribonba min be wele FMI, o ye segesegelitaama ke Kongo Barazawili jamana na. A y'a jira Kongo nemogow la, ko n'u b'a fe yafa ka ke u kannajuru ko, fo jamana nafolo sonyali ka dabila pewu ani ka petoroliwari don da jelen fe

Ni baaraw tun be ke u kecogo la, Kongo kono, jamanaden be tun b'a niyoro sorol petoroliwari la, Eme Nali Manbu ka fo la, seko ni doko minisiri koro don.

Waribonba FMI ka segesegeliw kuncera ni kankari gelenw dali ye okutoburukalo laban na, ka nesin Kongo nemogow ma ka d'a kanjamana ka san 2006 baarakenafolo desera san tila folo kono Ala ni sonyali fe.

O geleyaw be senna, dòw te k'a don yere ko fine wulila. Goferenaman minisiri kelen-kelen ka mobili songo, o be taa ijo miliyon 100 nogonna na. Baarakela dòw ka balo n'u ka saya ce u sara be lajelen faralen nogon kan, o te miliyon keme bo safawari la. Minisiri kelen sara ye miliyon 3 ni ba keme ni mugan ye kalo la, kasoro jamana mogò kalannenba tòw sara be munumunu 30.000 nogonna dala.

Bolonkononaw na, mogò minnu be ka faso nafolo

sonya, olube sobajowla, mobilibasanw, anidakabanakoke, kasoro kemesara la; jamanaden mogò 70 be segen jukorokolon kono.

San 2006 kono, dinje wariko cakedaw ye gangan ci k'a jira ko Kongo petoroliwari in be ka sonya, k'a latine, k'a buruja jamanadenw sigilen nema, se t'u ye dabali t'u ye. Faama dòw kelen be ka miliyon 500 porozew laben goferenaman togo la kasoro k'o nemogoya lateme u balima surun do ma, o wari n'a tono be tila ka jigin u posiw kono. A ko tolilen be bi fo k'a kasa bo ; o la goferenaman ye sariyatigliw bila segesegeliw la walasa ka tijenikelaw nomine. O jekulu in ye baara ke nka baaraw jaabiw ma se ka bo halibi.

Kongo sariyabasun min labenna san 2002, o y'a sementiya, ko yuruguyurugu, jamana nafolo sonyali, a latine, sariya te jen n'o ye; a tigilamogow be nangi. Sariyasen 48 nan y'a jira, ko mogò o mogò mana ta k'a sigi jamana nemogoya do la, o tigilamogò ka kan k'a togolafenw jira sanni a ka baara damine. Nka sariya tali n'a bolili te kelen ye.

Poli Duran / Mahamadu Konta

Jama banna dōw la Kongonka nafoloy'u sigi

Kongo Demokaratiki jamana kan n'o ye Zayiri kōrō ye, politikijemogoya laban kera waritigiyako ye, jama ka dannayako te bilen. Politikimogo kōrō dōw, minnu ye tijenéti ke Mobutuile la, ani kélékuntigi dōw, jamanadenw-banna olu la depitesigi senfe. O kelen minke, o mogo ninnu ye fēere wēre tige walasa u ka kē wajibi la politikijemogoya ye.

U caman sera ka kē senateriw ye Kongo demokaratiki jamana kan. Senateriw ye depite suguya dōw ye jama te wote ka minnu sigi. U be sigi depitew yēredama de fe. Politikimogo kōrō ninnu ye nafolo caman labila depitew ye walasa u k'u sugandi ka kē senateriw ye. O baara in ma diya jamanadenw ye cogoya si la. U janfara siye folo. U ye depite minnu sigi kalataw senfe, olu y'u janfa. Mogo minnu ye wari bō ka depitew san walasa u ka kē senateriw ye, kasōrō jama tun-banna u la, olu fana y'u janfa fo siye fila. jamanadenw jigi waarola, politikijemogow ka nin janfa jugu ninnu fe kā sababu ke nafoloko ye. Depite minnu ye senateriya ninibagaw ka nafolo mine ka dēse k'u mago jēnabō, gelyaba b'olu dala bi, bawo ke b'u kō nafolotigi ninnu fe, u k'u ka wari sara, walima u k'u ni dīne fara. Jamanaden fanba lajini ye bi Kongo demokaratiki kōrō, depitew ni senateri bēe lajelen ka sigi jamanadenw fe, walasa u ka kē mogo sago ye. Depite minnu ye wari mine nafolotigi ninnu fe, olu caman kera suko ni duguje ce nafolotigi ye u ka sigida la; o ye do fara jamanadenw ka dusukasi kan.

Pepe Mikuwa
Mahamadu Konta

Sahelikungo sininama ye jōrenako ye

Ekulu min nesinnen be Saheli ni Farafinna tilebinyanfan ma, o y'a jira ko mogo miliyon 8 min be Sahelikungo kōrō, olu sininama ye jōrenako ye. Sahelikungo be damine Senegali, ka teme Moritani, Mali, Burukina ni Nizeri fe fo Cadi jamana na. A samiye kuntaala ka surun. A b'a ta tile 50 la ka se tile 110 ma. Sanw fana te kelen ye samiye cogoya la. Sanji nata ka dōgo, o de koson mogo te se k'a hakillatige sumanseneba walima nafasoroba kan, fo n'a kera Bajoliba ni senegali Ba jurukun mogo ye. Jakōngō fanga ka bon Sahelijamanaw na. San 2005 jakōngō ye da digi Nizeri jamanaden caman na.

Farafinna tilebinyanfanjamana tōw la, i n'a fo Sahelikungo kēnekayanfanjamana, mogo ye yelema dōnin don u kēcogo la san 10 laban in na. N'o ye k'u sinsin sumansene ni baganmara kan. U be sajn sene jamana kēnekayanfan fe, ka keninge sene woroduyanfan fe.

Bagantigiw be taakasegin ke jīmayorōw ni nōgōn ce. Jamana ninnu ka nafolosorosira folo ye baganmara ye.

San 2005 jakōngō in kōnōna na, Nizeri ni duguba minnu ka surun, olu y'u ka balo songow gelyea fo ka taa san kura sumanw se. Nk'o balokogelēya n'a ta bēe, jamanaden dōw taara u ka denbaya dahirimejinibaaraw la duguba ninnu kōrō.

Mogo minnu tora u sigiyorōw la Farafinna tilebinyanfan fe, n'u ma taa tunga fe, kēmesaradala moga 3 te dabolo numan kan. U caman yēre miiri be ka da yelemani kan duguba werew la ; walima ka yelema jamana jan werew la u be dugukolo numan sōrō sene kama cogo min na. Fen min be se k'o miiriya ninnu bō u hakili la, o ye ka fen ke u ye, min b'a to u b'u dahirime sōrō nogoya la u sigiyorōw la.

Mari Anesi / Dokala Yusufu Jara

Tulon

Nin ja fila dilanbaga y'a dabo a kama ka fili 10 k'u la. A y'olu nini

Jaabi

- 1 - Bōlen kōnōna.
- 2 - Gabakurunton kinin fe.
- 3 - Finimugu ja ce kamankun na.
- 4 - Fini kunkurunin min be muso disi kan.
- 5 - Ce bonbonsi.
- 6 - Ja min be daga kan.
- 7 - Muso sanfedawolo.
- 8 - Nugu min be ce kenkenfuru kan.
- 9 - Ce kōfē jiri bolo dō.
- 10 - Jurukisē kun numan fe.

Kirikirimasiyen be soro kunkoloseme funteni bocogo do fe

Kirikirimasiyen te bana ye min be da tige mogo fari la. A fana te yelema mogo were fe. Dine kono kirikirimasiyen be mogo miliyon 50 la. Farafinna ta y'o la miliyon 10 ye. hakililabana te, farikololabana don. A be soro yelema donni na kunkoloseme funteni bocogo la. O waati kerenkerennenw kono na, mogo be kirin, k'a bo a yere sago la ne komiko damado walima sanga damado kono. O kofe, a tigi be segin a cogoya koro la.

A ka gelen Farafinfura ka se ka kirikirimasiyen keneya. A fura numan be nansarafuraw la. Walasa k'a wulikabinw bali, fura kerenkerennen dwo be yen kirikirimasiyento be to k'olu ta. N'o furaw tali ma kotige, banabaato be keneya pewu san damado kono. Hali ni

min ta ma ban, camanba be bo o ka wulikabin hake la.

Kirikirimasiyen furakcogeo do fana ye opereli ye. Bana sun be yoroni kunkoloseme kono k'a furakc (opere) kasoro se ma ke sema nimayorow ma.

Segesegeliw y'a jira ko kirikirimasiyento tilance ka bana sora c'en fe. Bana cennama don.

N'i y'o mogo suguya ninnu jate mine, fen damadou be yen, olu be wulikabin wuli u la: dumuni min te laboli ke; sunogobaliya; dusukasiba, nisondiyaba; jasiranba ani ko werew ka fara hamu jugu kan.

Dumuni kerenkerennen koni ma kofe, a tigilamogow man kan ka fama min duni ma. Nka, u k'u mabo dolomin, doreguta, woronimi ani negelafen tow la.

Sarali Nforigangi / Dokala Yusufu Jara

Zapɔnjamana be ka feerew tige, caman ka bo yerefagala hake la

Yerefaga be jamana minnu kono kosebe dine na, Zapɔnjamana be jate olu fe. O de koson, jamana nemogow b'a fe sanni san tan ce, kemesara la, 20 ka bo yerefaga hake la. Mogoninfinya taabolo geleyaw, zapɔnka caman deselen be ka fura soro olu de la bi, o de be k'u caman bila yerefaga la. San o san, mogo 30.000 n'a kunkanen b'u yerefaga Zapɔn. Mogokelenyerefaga be yen cogo minna, jamakuluyerefaga fana be yen o cogo kelen na. Nka bi-bi in na, caman bora jamakuluw ta la. Misali la, san 2005, mogo 91 jera k'u yerefaga nognon fe; san 2003 mogo 34, san 2006 mogo 5. O mogo minnu b'u

yerefaga nognon fe, a ka ca a la olu te nognon don yere. U be nognon lakodon Enterineti de kan, ka don do boloda nognon ye yoro dogolen do la, u bee ka kan ka taa nognon soro yoro min, waati bolodalen do kono. A dwo la, u be mobiliw sogo u yere dala, ka sisi jugu fiye u yere kan walima ka tasuma bila u yere la. Jigintanw, mogo minnu fara dine na, ani minnu tigera nemamaya ko bee lajelen na, ka fara kunkolotow kan, olu de ye yerefagasu ninnu ye.

Jekulu min sigira sen kan yerefaga keleli kama, o ye feerew minnu tige k'u dajira goferenaman na, o dwo ye ka kunkolotow furakeyoro caya ani ka nogoya don u

furakeli la, ka nogoyada caman ke saratalaw ye u jigi kana tige kojugu dijenatige taabolow la.

Goferenaman ka jekulu sigilen in jenna ni poroze do waleyali ye a ko la. O poroze in b'a fe ka yerefagatu hake dogoya sanni san 2016 ce, k'a hake ke mogo 20 ye mogo ba keme na. San 2006 la, a hake tun ye mogo 25 ye, ba keme na. Keloekelaw y'a jira ko poroze folo min tun boladara n'a lanini tun ye ka yerefagatu hake dogoya ka se mogo ba mugan ni fila nognon ma, o tenu sira soro bilen ka da ko n'a kecogo kan.

Funtenimajamanaw ni bana te ban

Dine keneyatona (OMS) y'a jira, ko mogo miliyari kelen jangarolen don halibi bana sidonnen fe, minnu furakeli ka nognon an be don min na i ko bi. Banabaato kelen furakeliwari hakelama be ben sefawari dorem 50 ma. Nine tun be nini ka ke o bana sidonnen ninnu ko kasoro u b'a la ka mogow tige halibi; u hake be taa i jo tan ni naani na: segelen ni kuna y'u do ye. U ka tineni ka bon funtenimajamanaw de kono, Afiriki gun kan ani Ameriki woroduguyanfanjamanaw kono, soso ka ca yoro minnu na. Dine keneyatona nisondiyara k'a ye bi-bi in na, wulikajow barika bonyara bana ninnu silatununni kama. A ko be jamana minnu kunkan, olu jamanakuntigw, keneyako minisiriw n'a cakedaw, fo ka taa se waribonw ma, olu ye layidu ta, k'u kandi, k'u bena u seko darmajira ke ka bana ninnu ban dine kono. O ye koba ye min nognon tun ma deli ka ke folo segenbaatojamanaw fe, dine keneyako tonba nemogow ka fo la

AMAP - kuntigi
Solomani Darabo
-Malikarw Kunnatoni Seben
baarada kuntigi
Ranze Samaka

Kibaru
BP : 24 Telephone : 221-21-04
Kibaru Buguriw Bosola
Bamako - Mali
Seben kuntigi
Mahamadu Konja Dokala
Yusufu Jara
Labugunyoro Kibaru gatedilan
baarada
Bolen hake 16 000